

GÖÇ YÖNETİMİ POLİTİKALARININ ŞEKİLLENMESİNDE YEREL YÖNETİMLER VE STK'LAR ARASINDAKİ İŞBİRLİĞİNİN ETKİSİ: VAN İLİ ÖZELİNDE ANALİZ*

Hande SARAÇOĞLU¹

Öz

Bireyler veya topluluklar ekonomik, dini, siyasi, sosyal ve diğer nedenler neticesinde zorunlu veya gönüllü bir şekilde göç etmektedirler. Göç olgusu sadece merkezi yönetim tarafından uygulanan politikaların yeterli olamayacağı kadar karmaşıktır ve etkileri çok geniş bir alana yayılmaktadır. Bu nedenle göç olgusunun yönetimi, ulusal boyutta, merkezi yönetim tarafından saptanan politikalara ek olarak yerel yönetimlerin ve STK'ların farklı strateji ve uygulamalarıyla işbirliğini gerektirmektedir. Göç yönetimini etkin bir şekilde gerçekleştirebilmek için devletin yanında devlet dışı varlıkların da etkisi bulunmaktadır. Mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında etkin rol oynayan belediyeler hem sosyal yardım hem de sosyal uyum noktasındaki faaliyetleriyle göçmenlere yönelik hizmet sunmaktadır. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının sahip olduğu imkanlar sayesinde dayanışma içerisinde süreci yönetmeleri avantaj sağlamaktadır. Bu çalışmada yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının göç yönetimi olgusuna yönelik rollerinin ve sorumluluklarının neler olduğuna ilişkin değerlendirmeler Van ili özelinde ele alınarak bu iki aktörün işbirliği analiz edilecek ve bu doğrultuda geliştirilebilecek çözüm önerileri ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç Yönetimi, Yerel Yönetimler, STK, İşbirliği

Jel Kodları : F20, K40, R23

THE EFFECT OF COOPERATION BETWEEN LOCAL ADMINISTRATIONS AND NGOS IN SHAPING MIGRATION MANAGEMENT POLICIES: ANALYSIS IN VAN PROVINCE

Abstract

Individuals or communities migrate in a forced or voluntary way as a result of economic, religious, political, social and other reasons. The phenomenon of migration is so complex that only the policies implemented by the central government are not sufficient, and its effects spread over a wide area. For this reason, the management of the phenomenon of migration requires cooperation with different strategies and practices of local governments and non-governmental organizations in addition to the policies determined by the central government at the national level. In order to carry out migration management effectively, the state has an impact on non-state assets as well. Playing an active role in meeting local and common needs, municipalities provide services to immigrants with

¹ Doktora Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, E-posta: handesaracoglu65@gmail.com, [ORCID: 0000-0002-1911-2032](https://orcid.org/0000-0002-1911-2032)

Atf: Saraçoğlu, H. (2023). Göç yönetimi politikalarının şekillenmesinde yerel yönetimler ve stk'lar arasındaki işbirliğinin etkisi:van ili özelinde bir analiz. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 170-185

their activities in terms of both social assistance and social cohesion. It is advantageous for local governments and non-governmental organizations to manage the process in solidarity, thanks to the opportunities they have. In this study, the evaluations of the roles and responsibilities of local governments and non-governmental organizations regarding the phenomenon of migration management will be handled in the province of Van, and the cooperation of these two actors will be analyzed and solutions that can be developed in this direction will be put forward.

Keywords: Migration Management, Local Governments, Non-Governmental Organization, Cooperation

Jel Classification F20, K40, R23

GİRİŞ

En genel anlamıyla göç, kişilerin veya toplumların yaşam koşullarını daha iyi bir hale getirmek amacıyla bir yerden başka bir yere hareket gerçekleştirmesidir. Göç olgusunun tarihi çok eskiye dayanmaktadır. İsteğe bağlı veya zorunlu olarak verilen göç kararında çok farklı etmenlerin rolü vardır. Ülkeler arasında meydana gelen savaşlar, iç çatışmalar veya yaşanan doğal afetler insanların zorunlu bir şekilde başka bir ülkeye sığınmalarını gerektirmiştir. Bu çalışmada mülteci, sığınmacı veya yabancı olarak kategorize edilmeden genel kabul gören anlayış çerçevesinde hepsi göçmen olarak ele alınacaktır.

Göçün hem çok boyutlu hem de karmaşık bir yapıda olması bu olgunun yönetimi için farklı aktörlerin devreye girmesine neden olmuştur. Göç yönetiminin aktörleri denildiğinde akla öncelikle yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları gelmektedir. Toplumsal sorunların çözüme ulaştırılması konusunda merkezi yönetim tarafından uygulanan politikaların yetersiz kalmasından dolayı sivil toplum kuruluşları önemli görevler üstlenmiştir (Ardahan, 2010: 210-233). Türkiye coğrafi konumu sebebiyle göçten en çok etkilenen ülke konumundadır (Deniz, 2014: 175-204). Bu konumuna rağmen göç olgusuna ilişkin yönetim yapılanmasında yalnızca merkezi yönetimin yetkili kılınmış olması, göç yönetimi konusunda halka en yakın birimler olan yerel yönetimleri de göz önünde bulundurarak geliştirilmesine yönelik çaba sarf edilmesini açıkça gözler önüne sermektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu gereğince göçmenlerle ilgili sorumluluklar, merkezi yönetimin görev alanına dahil edilmiştir ve kanunun 3. maddesinde bu alana yönelik olarak yapılar tesis edilmesi hükmüne yer verilmiştir. Ancak merkezi yönetimdense halka en yakın birimler olan ve vatandaşların sorunlarına daha hâkim olan, karar organları vatandaşlar tarafından seçilen birimler olan yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik konularda daha aktif bir rol oynaması beklenmektedir (Kahraman, vd., 2019: 45). Fakat mevzuatta yerel yönetimlere göçmenlere ilişkin açıkça belirtilen bir görev tanımlanmamıştır. Yine de göç eden bireylerin büyük çoğunluğu kentlere yerleştiğinden dolayı yerel yönetimlere bu konuda önemli görevler düşmektedir. Ayrıca göç olgusu çok yönlü ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu için göç yönetiminde farklı aktörler de devreye girmektedir. Yerel yönetimlerin yanında sivil toplum kuruluşları da göç yönetiminde oldukça önemli roller üstlenmektedir. Sivil toplum kuruluşları iktisadi ve siyasi yönden devletten bağımsız ve gönüllü kuruluşlardır. Bu nedenle STK'lar göç yönetiminde aktif olarak rol oynamakta ve göç sürecinin meydana getirdiği zorlukları hafifletmek adına çaba göstermektedirler.

LİTERATÜR TARAMASI

Göç yönetimi konusunda yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği, göçmenlerin ihtiyaçlarının karşılanması ve entegrasyon süreçlerinin yönetimi için son derece önemlidir. Yerel yönetimler, göçmenlerin yerleştirilmesi, sağlık hizmetleri, eğitim ve barınma gibi konularda etkili bir şekilde çalışabilirler ve STK'larla işbirliği yaparak bu konularda daha iyi hizmet sunabilirler. STK'lar ise göçmenlere psikososyal destek, barınma ve gıda yardımı gibi konularda destek olabilirler. Bu bağlamda literatürde buna yönelik sunulan bazı çalışmalara yer verilecektir. Öncelikle Uzun (2016) yapmış olduğu çalışmada Türkiye'deki uluslararası göç ve yerel politika arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Çalışmada, yerel yönetimlerin bu konudaki göre alanlarına yönelik eksiklikler belirlenerek buna yönelik birtakım çözüm önerileri sunulmuştur. Kahraman, Tanıyıcı ve Kutlu (2019) Türkiye'de yerel yönetimlerin yabancı göçmenlerin entegrasyonunda oynadığı rolü ele almakta ve Türkiye'de son yıllarda artan göç dalgası ve yabancı göçmen nüfusuna sahip olması nedeniyle, yerel yönetimlerin yabancı göçmenlerin entegrasyonu için önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Çalışmada, yerel yönetimlerin yabancı göçmenlerin entegrasyonu için sadece kamu hizmetleri sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda yabancı göçmenlerin katılımını teşvik etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır. Ateş (2020) çalışmasında yerel yönetimlerin göç yönetimindeki rolünü tartışılmaktadır. Makalede, yerel yönetimlerin göç yönetimi konusunda önemli bir aktör olarak tanımlandığı ve bu konuda merkezi hükümetlerin politikalarını uygulama, yönetme ve koordine etme görevleri üstlendiği belirtilmektedir. Yerel yönetimlerin, göçmenlerin toplumla bütünleşmesi için etkili bir şekilde çalışması gerektiği ve göçmenlere ihtiyaçları doğrultusunda destek verilmesi gerektiği de vurgulanmaktadır. Yerel yönetimlerin, göçmenlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi için katılımcı yöntemlerin kullanılması gerektiği ve göçmenlerin yerel toplumlarla etkileşim halinde olmaları için fırsatlar yaratılması gerektiği de belirtilmektedir. Öz (2022) göçmenlerin entegrasyonu için çalışan sivil toplum kuruluşları içinde yer alan profesyonellerin rolünü almakta ve bu bağlamda göçmenlerin ihtiyaçlarını belirleme, entegrasyon sürecine liderlik etme, toplumsal etkileşimleri artırma ve toplumsal uyumun sağlanması gibi konularda karşılaştıkları zorlukları da ele almaktadır. Çalışmada, göçmenlerin entegrasyonu için çalışan STK'lar içinde yer alan profesyonellerin rolünün önemini vurgulanmakta ve bu alandaki çalışmaların daha etkili hale gelebilmesi için STK'lara daha fazla destek verilmesi gerektiği belirtilmektedir.

1.TÜRKİYE'DE GÖÇ YÖNETİMİ

Göç, insanlık tarihi boyunca devam eden ve aynı zamanda toplumsal gelişmeye de önemli katkısı olan unsurlar arasındadır. Türkiye hem coğrafi konumu hem de tarihsel arka planı sebebiyle her türlü göçün yoğun bir şekilde yaşandığı ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, diğer ülkelerden gelen göçün transit ve hedef ülkelerinden biri halindedir. Bu nedenle göç politikaları açısından bütün bu göçleri kapsayacak şekilde politikalar geliştirmesi oldukça güçtür. Ayrıca Türkiye, göç alıp veren birçok ülke ile bağlantılı olduğu için göç yönetimi konusundaki politika ve stratejilerini buna yönelik olarak sürekli güncellemek durumundadır (Erdogan, Karapınar ve Aydın, 2013: 422-465). İnsanların

ekonomik, siyasi, sosyal, dini ve diğer sebeplerden ötürü bütün hayatlarını veya hayatlarının bir bölümünü geçirmek için coğrafi yer değiştirme eylemine göç denilmektedir. İnsanların sosyal ilişkiler içinde bulunduğu yerden başka bir yere göç etmesi durumu birçok değişikliği de beraberinde getirmektedir. Gönüllü veya zorunlu bir şekilde göç eden kişiler göç ettikleri yerde hem sosyo-kültürel değişimlere sebep olmakta hem de kendileri değişime uğramaktadırlar (Cebeci, 2015: 135-158). Toplumsal yapılarda büyük ölçekte değişme veya yıpranma meydana getiren göç olgusu yeni sorunları ve fırsatları da bünyesinde barındıran sınıfsal geçişkenlik durumuna hız kazandırmaktadır. Dünyanın birçok yerinde göç neticesinde özellikle büyük kentlerdeki nüfus oranı artmıştır. Bu durum iktisadi, siyasal ve sosyal alanlarda yeni gerilimlerin yaşanmasına ve kutuplaşmaların meydana gelmesine sebep olmuştur. Kentlere yapılan göçün sonucunda geleneksel yapı ve ilişkiler zarar görmüştür. Ayrıca bu durum kişileri yabancılaşma duygusu içine itmiştir. Kentte yaşayan kişilerin göç eden kişilere yönelik dışlayıcı tutumları da yabancılaşma duygusunu derinleştirerek bu kişilerin kente yönelik aidiyet duygusunun gelişmesine engel olmuş ve onları bir bakıma köksüzleştirmiştir (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-22). Göç yönetimi, göç sürecinde devletlerin bu süreci kontrolünü ve bu kontrolü gerçekleştirmeye yönelik oluşturdukları politikalar anlamına gelmektedir. Göç yönetimi süreci göç eden insanların ülkeye giriş yapmalarından önce farklı uygulamalar ve hukuki boyuttaki düzenlemelerle başlamaktadır. Daha sonrasında ise bu kişilerin temel gereksinimlerinin karşılanması, içinde buldukları toplumla entegrasyonlarının sağlanması gibi faaliyetler de göç yönetimi kapsamında yer almaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018: 579-604).

Ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik ve politik durumuna, demografik yapısına, kamusal düzenine ve refahına etki eden göç eylemlerinin yönetilmesi hem ulusal hem de uluslararası boyutta işbirliğine gereksinim duymaktadır (Akıncı vd., 2015: 58-83). Siyasal, iktisadi ve toplumsal alanlarda meydana gelen değişimler neticesinde göç hareketlerinin artmış olması ülkeleri, sürdürülebilirliği olan ve değişen şartlara ayak uyduran göç politikaları oluşturmalarını gerektirmiştir. Uluslararası arenada göç olgusu üzerine yaşanan tartışmalarda meydana gelen artış neticesinde göç sürecinin yönetilmesi amacıyla küresel boyutta çeşitli kurum ve kuruluşların oluşumu gerçekleştirilmiştir. Bu kuruluşlar arasında en önemlisi 1950 yılında kurulan “Mülteciler Yüksek Komiserliği”dir. Diğer taraftan zorunlu sebepler neticesinde ortaya çıkan göç eylemlerini düzene sokmak için bölgesel düzeyde de birçok kurum kurulmuştur. Dünya üzerinde meydana gelen zorunlu göç eylemleri ülkeler bazında önemli etkiler yaratmıştır ve bunun sonucunda birçok uluslararası sözleşme ve protokol oluşturulmuştur. 1951 Cenevre Sözleşmesi bunlardan biridir. Türkiye de 1961 yılında bu sözleşmeyi onaylamıştır. Ancak sözleşme kapsamına yalnızca Avrupa’dan Türkiye’ye sığınmak isteyen yabancılar dahil edilmiştir (Akman, 2018: 452-466). Türkiye tarih boyunca çeşitli nedenlerden ötürü kitlesel sığınma eylemleriyle karşılaşmıştır. Jeopolitik konumundan dolayı önemli bir güzergahta bulunması bu durumun başlıca sebebidir. Buna ek olarak tarihsel olarak sahip olduğu özellikler de bu sebeplerden biridir (Demirhan ve Aslan, 2015: 1-40). Yaşanan bu gelişmeler neticesinde Türkiye birçok kanuni ve idari düzenlemeler yapmak zorunda kalmıştır. Göçmenlerle ilgili düzenlemeleri kapsayan ilk kanun 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı

İskân Kanunudur. Bu kanuna ek olarak zaman içinde 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile bu alanda düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Yine bu hususta Emniyet Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığı Türkiye’deki yabancılar ve göçmenlerle ilgili faaliyetlerle ilgilenmişlerdir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017: 23). Zamanla hem ülkenin içinden hem de dışından kaynaklanan göç eylemlerinin yönetimi için farklı kurum ve kuruluşlar görevlendirilmiş, bu kuruluşlar arasında görev ve yetki paylaşımı yapılmıştır. Suriye’de 2011 yılında başlayan savaş neticesinde çok sayıda insanın Türkiye’ye sığınmasına sebep olmuş ve sürece ilişkin kanuni ve idari düzenlemeler tekrar ele alınmıştır. Bu bağlamda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Türkiye’deki yabancılara yönelik konuların düzenlemesi yapılmıştır. Ayrıca gerçekleşen göçler neticesinde iş yükü arttığı için işlerin yürütülebilmesi amacıyla yeni birtakım idari birimlerin oluşumu gerçekleşmiştir. Göç yönetim süreci Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlıyken Göç İdaresi Genel Müdürlüğü merkez ve taşra birimlerinin kurulması önemli bir adım olmuştur. Bu kurum, göç ile ilgili geliştirilen politika ve stratejileri uygulamak, kurumlar arasında eşgüdümü sağlamak, yabancı vatandaşların Türkiye’ye girişleri, kalışları, çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, korunmalarıyla ilgili işleri yürütmek gibi hususlar için İçişleri Bakanlığına Bağlı olarak kurulmuştur. Bu kurumun yanında göç yönetimine yönelik politika ve stratejilerin belirlenmesi ve alanla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının üst seviyede temsil edilmeleri için Göç Politikaları Kurumu kurulmuştur (Akman, 2018: 452-466).

Zorunlu sebepler neticesinde gerçekleştirilen göçler devletlerce ulusal güvenlik problemi olarak algılanmıştır. Bundan dolayı göç olgusuna yönelik düzenlemeler merkezi yönetimin karar verme yetkisi dahilinde ilerleyiş göstermektedir. Ancak yaşanan göçlerden en çok kentler ve kent yönetimleri etkilendiği için yerel yönetimlere önemli sorumluluklar düşmektedir. Göç sürecinin daha iyi bir şekilde yönetilebilmesi için çok aktörlü bir model benimsenmelidir. Bu hususta merkezi yönetimlerin, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde hareket etmesi önemlidir (Yıldız ve Özservet, 2016: 121-137). Çünkü günümüz dünyasında kamu politikaları yalnızca merkezi yönetimin eylemlerinden ibaret değildir. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının da bu süreçte aktif bir şekilde rol aldığını söylemek mümkündür.

1.1. Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Göç Yönetiminde Rolü

Türkiye’de 2013 yılına dek göçmenler ve mültecilerle alakalı tüm alan ve faaliyetleri bünyesinde barındıran bütüncül bir yasal düzenleme mevcudiyeti yoktu. Bu alanda daha önceki düzenlemeler incelendiğinde göçmenlere yönelik ilk yasal belgenin 2510 sayılı İskân kanunu olduğunu görülmektedir. Bunun yanı sıra 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye ‘de İkamet ve seyahatleri Hakkında Kanun göçmen insanların iş ve işlemlerine yönelik düzenlemeleri içermektedir (Özgüzel vd., 2017: 1260-1276). Türkiye’de bulunan büyükşehirlerin hem fiziki kapasiteleri hem de sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurulduğunda göçmenlerle alakalı daha donanımlı politikalar üretilmesi bir zorunluluk durumu olmuştur. Bu bağlamda belediyelerin sosyal sorumluluk

üstlenmesi önemli bir noktadır fakat uzun bir dönem boyunca sosyal politikalar geliştirilmesine yönelik uygulamalar merkezi hükümetin sorumluluğuna dahil olmuştur. Türkiye’de bulunan belediyelere sosyal politikalar alanında yetki ve sorumluluk verilmesi konusuna yönelik ilk önemli adımlar 2004 yılında kabulü sağlanan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu ile atılmıştır (Biehl, 2012: 73-112). Aslında yasal olarak bakıldığında göçmenler konusunda belediyelere doğrudan olacak şekilde bir sorumluluk verilmemiştir. Çünkü 5393 sayılı kanun ile göçmenlere hizmet sunumu konusunda açık kapı bırakılmış fakat zorunlu bir görev alanı belirlenmemiştir. Mevzuatta açık hükümlere yer verilmemesinden dolayı belediyeler göçmenler için yapacakları harcamalarda bütçeden kaynak tahsisinde bulduklarında bu durumun Sayıştay tarafından usulsüzlük olarak nitelendirilmesinden endişe etmektedirler (Erdoğan, 2017: 41). Türkiye’de yabancı sakinlerin yönetim sürecine aktif bir şekilde katılım sağlayabilmesi konusunda kent konseyleri önemlidir. Kent konseyleri yerel yönetim boyutunda göçmenlerin entegrasyonunun sağlanması hususunda önem arz etmektedir. Bu hususta kent konseyleri hemşerilik bilincinin geliştirilebilmesi için göçmenler konusunda politika yapımında önemli roller üstlenebilir (Kahraman vd., 2019: 50-54). Kent konseyleri kent kültürü, kentlilik bilinci, kent aidiyeti olgularını geliştirdikleri zaman kentlerde yaşayan göçmenlerin toplumsal ve kültürel uyumlarını etkin kılmış olacaklardır.

Kısaca belirtmek gerekirse, yerel yönetimlerin göçmenler ve onlara hizmet konusunda herhangi bir yasal düzenlemeleri bulunmamaktadır. Göçmenlere yönelik hizmetler hemşerilik hukuku ve ikamet esaslı baz alınarak yürütülmektedir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda hizmetlerin sunumunda vatandaşlık kriterinin kıstas olarak alınmadığı, muhtaçlık kriteri göz önünde bulundurularak hizmetlerin sunulduğu anlaşılmaktadır. Diğer bir taraftan 6458 sayılı Kanun yerel yönetimleri sosyal uyum konusunda sorumlu kurumlar olarak görmüş ve yerel yönetimlerin göçmenlere sunacağı hizmetlerin işbirliği yoluyla yürütülmesine yönelik teşvik sağlamıştır (Şeker vd., 2014: 107-129). Bu bağlamda yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik kapsamlı hizmet sunabilmeleri için bir mevzuat çalışmasına ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Yerel yönetimler boyutunda üzerinde önemle durulan ilkelere biri katılımdır. Kimi gelişmiş ülkelerde bulunan göçmenler yerel düzeyde karar alma süreçlerinde aktif bir şekilde rol alırken Türkiye’de henüz buna yönelik yasal ve idari düzenleme bulunmamaktadır. Göç eden bireylerin entegrasyonuna yönelik Türkiye’deki çoğu belediye bu konuya yönelik projelerini hayata geçirememektedir. Çünkü bu bireylere hizmet sunmak isteyen belediyeler mevzuat konusunda, finansal konuda, konut, barınma, eğitim ve sağlık konularında, dil konusunda birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle göçmenler için yapılacak olan yardım ve desteklerin nasıl yapılacağı ve hangi kanun kapsamında olacağına yönelik açık bir tanımın bulunmaması yerel yönetimler açısından büyük bir problem arz etmektedir. Ayrıca 5393 sayılı kanunda belirtilen hemşehri kavramı kapsamında yapacakları yardımlar neticesinde denetime tabi olmaları ve idari soruşturmaya maruz kalmaları durumu yerel yönetimlerin buna yönelik hamle yapmalarını engellemektedir (Ateş, 2020: 23-40). Yaşanan bu

sorunun çözülmesi için yerel yönetimlere bu konuda yetki ve sorumluluk devri yapılmalı ve yerel yönetimler yasal olarak yetkilendirilmelidir.

1.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Göç Yönetiminde Rolü

Katılımcı yönetim anlayışının aracısı olarak kabul gören sivil toplum kuruluşları günümüzde önem arz eden siyasal aktörler arasında yer almaktadır. Sivil toplum kuruluşları hem dünyada hem de Türkiye’de her geçen gün önemi artan ve etki alanı büyüyen bir kavram niteliği taşımaktadır. Sivil toplum, devletin müdahalesinin veya siyasal iktidarın söz sahibi olmadığı kişilerin ve grupların kendi irade ve istekleri doğrultusunda örgütlenebildikleri, aktif bir demokratik katılımın mümkün olduğu, askeri ve sivil bürokrasinin alt seviyede tutulduğu, siyasal, iktisadi, sosyal ve kültürel faaliyetlerin örgütlenerek gerçekleştirilebildiği bir alandır (Abay, 2004: 271-281). Sivil toplum kuruluşları farklı ihtiyaç ve sebepler neticesinde oluşmuşlardır. Göç olgusu da bu kuruluşların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Sivil toplum kuruluşlarının göçmenlerin korunması hususundaki önemi son yıllarda önemli bir artış göstermiştir. Göçmenlerin korunması konusu her ne kadar merkezi yönetimlerin görevi olsa da devletlerin her bir göçmene eşit koruma hakkı sağlaması oldukça güç bir durumdur. Bu bağlamda açığı kapatma görevi sivil toplum kuruluşlarına düşmektedir. Bu kuruluşlar merkezi yönetimlerin ulaşma imkanına sahip olmadığı alanlarda göçmenlere ulaşmak, onların problemlerine çözüm aramak ve insanca yaşayabilmeleri adına mücadele etme konusunda mücadele etmektedirler. Sivil toplum kuruluşları bölgesel ve yerel nitelikteki ihtiyaçlara daha hızlı yanıt verebilmektedir (Apak, 2016: 274-280). Türkiye’de Göçmenlerin korunması konusunda işlevsellik gösteren Uluslararası Af Örgütü ile İnsani Yardım Vakfı uluslararası nitelikteki kuruluşlara örnek gösterilebilirken Kızılay, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, İnsan Hakları Derneği, Mültecilerle Dayanışma Derneği gibi kuruluşlar ise ulusal nitelikteki kuruluşlara örnek gösterilebilir.

2. GÖÇMENLER KONUSUNDA FAALİYET GÖSTEREN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ROLLERİ

Sivil toplum kuruluşları öncelikle göçmenlerin tüm yaşamsal ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda destek olmak, bu bireylerin içinde buldukları toplumla uyumlarını hızlı bir şekilde gerçekleştirmek için meslek ve dil kursları hizmeti sunmak, psikososyal destek, koruma, yönlendirme, savunuculuk faaliyetlerinde bulunmak, yardıma muhtaç göçmenlere ayni ve nakdi yardımlar gerçekleştirmek, kişilerin hak ve hizmetlere erişimini kolaylaştırmak, sağlık hizmetlerine nasıl ulaşabilecekleri gibi konularda destek vermek gibi önemli roller üstlenmişlerdir. Göçmenler konusunda etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşlarının buna yönelik olarak gerçekleştirdikleri faaliyetleri dört temel başlık altında ele almak mümkündür.

2.1 Sosyal ve Mali Yardımlar

Göç eden bireylerin temel ihtiyacı olan gıda ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması için sivil toplum kuruluşları önemli roller üstlenmektedir. Bu bağlamda ulusal ve yerel sivil toplum kuruluşları çeşitli sosyal ve mali yardımlarda bulunmaktadır. Bu yardımlar; gıda, ev eşyası ve nakit yardımları kapsamaktadır. Ayrıca göçmenlerin sağlığa, eğitime, öğretime erişimlerini sağlamak ve buna yönelik olarak gerekli yönlendirmeleri yapmak gibi sorumluluklar üstlenmektedirler. Yine bu bireylere yönelik olarak sivil toplum kuruluşları ilaç desteği ve medikal destek sağlamakta ancak bu talebi karşılayacak imkânı yoksa başka bir kuruluşa yönlendirme yapmaktadırlar.

2.2. Savunuculuk ve Hukuki Yardım

Savunuculuk ve hukuki yardım hizmetiyle göç eden kişilere hukuki danışmanlık, yönlendirme ve vaka takibi hizmeti sunulmakta ayrıca hassas durumda olan kişiler için adalete erişim sürecinde yanlarında bulunularak destek verilmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları, göçmenlerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebilmeleri amacıyla ücretsiz olarak tercüman desteği hizmeti de sunmaktadırlar. Bu kişilere sivil toplum kuruluşları bünyesinde bulunan avukatlar aracılığıyla bireysel hukuksal danışmanlık ve destek hizmeti sunulmakta, kişilerin temel haklarının ve hizmetlerinin neler olduğuna yönelik bilgilendirme yapılarak gerekli yönlendirmeler gerçekleştirilmektedir.

2.3. Danışmanlık Yardımı

Sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan danışmanlık hizmeti vasıtasıyla göçmenler ihtiyaç duydukları alanlarda yardım alabilmektedirler. Ücretsiz danışmanlık hizmeti kapsamında göçmenler dil öğrenme, okul ve meslek, konut, sağlık gibi farklı alanlarda hizmet alabilmektedirler. Göçmenlerin hak ve hizmetlere ulaşabilmeleri ve koruma mekanizmalarına erişim sağlayabilmeleri amacıyla sivil toplum kuruluşları tarafından farklı dillerde bu hizmetler sunulmaktadır. Kuruluşların danışmanlık hatları aracılığıyla sunulan bu hizmet kapsamında ayrıca bireylerin farklı türde ihtiyaçları konusunda gerekli yönlendirmeler gerçekleştirilmektedir.

2.4. Entegrasyon Hizmeti

Göç eden kişilerin ekonomik, kültürel ve sosyal topluma dahil edilerek bu kişilerin güven ve aidiyet duygularının geliştirilebilmesi, bir arada yaşamının desteklenmesi için sosyal uyum büyük bir önem arz etmektedir. Entegrasyonun gerçekleştirilebilmesi için toplumsal kabul ve uyumun bir arada gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları birlikte yaşamın mümkün hale gelebilmesi için çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedirler. Bu süreçte dil ve dil ediniminin rolü oldukça önemli bir role sahiptir. Çünkü bir topluluğa uyum sağlayabilmenin öncelikli koşulu o toplumun insanlarıyla iletişim kurabilmekten geçer. Buna yönelik olarak sivil toplum kuruluşlarının bazıları kendi bünyelerinde bazıları ise milli eğitim bakanlığı veya halk eğitim merkezleri ile işbirliği içinde dil kursları açmakta ve bu kursları başarıyla tamamlayan kişilere sertifika vermektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları bu doğrultuda birtakım sosyal uyum etkinlikleri düzenlemektedirler.

3.TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ GÖÇ KONUSUNDA İŞBİRLİĞİ

Yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşları arasındaki koalisyonlar ve savunuculuğa yönelik faaliyetler aracılığıyla politika alanında önemli değişiklikler sağlayabilmek mümkündür. Sivil toplum kuruluşları geliştirmiş oldukları ağbağlar sayesinde yerel aktörler aracılığıyla mevcut politikaları değiştirme ve yeni politikalar geliştirmek için yol gösterici bir konumdadırlar (Babaoğlu, 2015: 166-187). Bu bağlamda bahsi geçen iki aktörün işbirliği çerçevesinde göç olgusunu yönetmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bir yönetim şekli ifade eden politika ağlarında, merkezi yönetimin hizmet sunumu ve karar alma noktasında elinde bulundurduğu gücü kaybettiği ve politika ağları vasıtasıyla belirli bir politikaya yönelik karşılıklı bir şekilde birbirlerine bağımlı olan aktörlerin ilişkilerini ele almaktadır. Yani politika ağları yaklaşımında bir kamu politikası alanı için farklı aktörlerin ortak çıkarları paylaşması maksadıyla karşılıklı bir şekilde birbiriyle bağımlılık ilişkisi çerçevesinde bir araya gelmeleri amaçlanır. Bu bağlamda göç yönetimi konusunda hem yerel yönetimlerin sivil toplum kuruluşlarıyla ilişkilerinde hem de sivil toplum kuruluşlarının birbirleriyle ilişkilerinde ortaya çıkan politika ağı tipi mesele ağıdır. Bu ağ, farklı üyelere açık ve çok fazla sayıda katılımcının bulunduğu bir ağ tipidir ve mesele ağına katılımcılar arasında bir danışma etkileşimi söz konusudur (Sobacı, 2015: 130-165). Mesele ağı içinde yer alan aktörler, göç gibi karmaşık bir olgu için ortaya çıkan problemlere yönelik olarak ortak bir çözüm yönteminde fikir birliğine varabilirler. Ayrıca bu ağ içinde yer alan katılımcılar eşit olmayan kaynaklara sahip oldukları için göçmenlere yönelik hizmetlerde birbirlerine ihtiyaç ve eksiklikler noktasında yönlendirmeler yapabilirler. Bu açıdan bakıldığında politika ağlarının göçmenlere maddi ve manevi yardımlar noktasında önemli katkılar sunabileceği görülmektedir. Türkiye’de yerel yönetimler göçmenlere yönelik faaliyetlerinde yeterli düzeyde bütçeye sahip olmadığı için göçmenlere yardım sağlamak amacıyla gerçekleştirilen harcamaların denetime tabi olması durumundan dolayı endişe etmektedirler. Bu durum yerel yönetimleri, sivil toplum kuruluşları oluşturarak göçmenler konusunda faaliyetler yürütmeye itmektir. Sivil toplum kuruluşları ise belediyelerin hukuki, iktisadi ve siyasi engellerden dolayı gerçekleştiremediği faaliyetleri yerel yönetimlerle ortak bir şekilde gerçekleştirmektedir (Bahçeci ve Uzun, 2017: 11-12). Yerel yönetimlerde göçmenler için hizmet sunumu gerçekleştirebilmek adına kaynak oluşturmak için yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının işbirliği içinde hareket etmesi gerektiğinin önemi görülmektedir. Ayrıca sivil toplum kuruluşları vasıtasıyla toplum içinde ötekileştirilmiş yabancılara yeniden aitlik duygusu kazandırılmaya çalışılmaktadır. Hem fiziksel hem de sosyal ihtiyaçlarını bu kuruluşlar aracılığıyla gidermeye çalışan göçmenler yeni şartlara adapte olma noktasında sivil toplum kuruluşlarının desteğine gereksinim duymaktadırlar (Adıgüzel, 2018: 191-192). Suriye’de meydana gelen iç savaş neticesinde artan göç hareketliliğinden dolayı göç alanında faaliyet gösteren birçok sivil toplum kuruluşu oluşmuştur. Türkiye’de de bu alanda faaliyette bulunan çok sayıda sivil toplum kuruluşu mevcuttur ancak bu alanda çalışan kuruluşlar ayrı bir şekilde kategorize edilmediği için net bir sayıya

ulaşlamamaktadır. Ayrıca farklı alanlarda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının da göçmenlere yönelik faaliyetleri bulunmaktadır. Göçe yönelik faaliyet gösteren kuruluşların büyük bir çoğunluğunun kurulması ve profesyonelleşmesi 2014 yılından itibaren olmuştur. Sivil toplum kuruluşları ilk başlarda göçmenlerin acil ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik faaliyetlerde bulunmuş, bu ihtiyaçların giderilmesinin ardından psiko-sosyal destek hizmeti sunmak, geçinebilmeleri için geçim kaynakları sağlamak, uyum sağlamları için çalışmalar gerçekleştirmek gibi faaliyetlerde buldukları görülmektedir. Yani bu kuruluşlar başlarda insani yardıma yönelik çalışmalar gerçekleştirirken zamanla bu faaliyet alanlarının arasına eğitim, sosyal uyum, istihdam gibi alanları da dahil etmişlerdir (Öz, 2022: 41-45). Göç yönetiminde yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının aralarında dayanışma ağlarının ve ortaklıkların bulunması çok katmanlı ve çok paydaşlı olan bu olgunun idaresinde önemli roller üstlenmektedir.

4.GÖÇ YÖNETİMİNDE VAN İLİNDE YEREL YÖNETİMLERİN VE STK'LARIN İŞBİRLİĞİ

Hem son Afgan göçü hem de yıllardır sürmekte olan Pakistan, Bangladeş ve İran gibi Türkiye'nin doğusunda bulunan ülkelerden gelen göçmenler Türkiye'ye en çok Van sınırından giriş yapmaktadırlar. Türkiye'nin en kalabalık on dokuzuncu şehri olan Van ili Doğu Anadolu Bölgesi'nde, Yukarı Murat-Van Bölümü'nde yer almaktadır. Van ili Doğu Anadolu Bölgesi'nin nüfus bakımından en büyük ili konumundadır. Kuzey yönünden Ağrı ile Güney yönünden Hakkâri ile ve Doğu yönünden İran ile sınırı bulunmaktadır (<https://tr.wikipedia.org>, 2022). Türkiye'nin doğu tarafından gelen göçmen bireyler Ağrı ve Hakkâri illerinden de giriş yapabilmektedirler fakat o iller dağlık alanlara sahip olduğu için Van sınırından giriş yapmayı yeğlemektedirler. Göçmenler Van iline giriş yapabilmek için Çaldıran ve Başkale ilçelerini kullanmaktadırlar ayrıca pasaporta sahip göçmenler Kapıköy ve Gürbulak sınır kapılarını kullanarak da giriş yapabilmektedirler ve bu kişiler düzensiz göçmen konumunda olmaktadır. Göçmen vatandaşlar Van sınırından giriş yaptıktan sonra buradan başka illere geçmekte veya Van ilinde kalarak çalışmaya başlamaktadırlar. Göçmen kişiler ülkelerinden siyasi sebeplerle, savaş sebebiyle veya işsizlik sebebiyle ayrılmaktadırlar (Koşar, 2021: 1-36). Göç etmek zorunda kalan bireyler dini, ekonomik, kültürel, siyasal vb. yönden birçok sorunla karşı karşıya gelmektedirler. Yeni bir ülkeye göç etmek zorunda kalan bireyler psikolojik açıdan da zor bir süreç yaşamaktadırlar. Bu durum göçmenlerin kendilerini güçsüz, dirençsiz ve yabancı hissetmelerine sebep olmaktadır. Geldikleri ülkenin dilini bilmemeleri ise onların sürece uyum sağlamlarını zorlaştırmakta ve sosyal izolasyona yol açmaktadır (Özmete ve Özdemir, 2018: 173-207). Yaşanan bu durum topluma entegre olmayı zorlaştırmakta ve sosyal barışın sağlanmasına engel teşkil etmektedir.

Göç eden bireylerin büyük bir çoğunluğu büyük şehirlere yerleşmektedirler. Bu durum yerel yönetimlerin önemli roller üstlenmesi gerektiğini göstermektedir. Belediyelerin bu kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılamak, topluma uyum sağlamları için faaliyetlerde bulunmak, sosyal yardım hizmeti sunmak, onlara danışmanlık sağlamak, kaynaklara erişimlerini mümkün hale getirmek, sahip oldukları

haklar konusunda bilgi vermek gibi faaliyetlerde bulunmaları gerektiği açıkça görölmektedir. İhtiyaçları karşılanmayan, istihdam edilmeyen ve toplumla bütünleşmeyen göçmenlerin toplum için risk oluşturacağı bir gerçektir. Bu nedenle yerel yönetimler kentlere göç eden bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve yaşam şartlarını iyileştirerek toplumsal uyumlarını sağlamak amacıyla çeşitli alanlarda STK'lar ile işbirliği içinde hizmet sunmak durumundadır.

Konuyla alakalı Van Büyükşehir Belediyesi belediye sınırları içinde ikamet eden göçmenler için gıda, yakacak, eğitim-kırtasiye, ulaşım, giyecek, barınma vb. yardımların yapıldığı ayrıca koruma ve diğer önlemleri almaktadır. Ayrıca Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı olan aşevinde hazırlanan yemeklerle yemek yardımında bulunmakta, ihtiyaç doğrultusunda erzak kolisi vermektedir. Buna ek olarak göçmenlere yönelik dil kursları ve ülkelerine geri döndüklerinde meslek sahibi olabilmeleri için mesleki eğitim imkânı sağlandığı, geri gönderme merkezine sevk edilen göçmen bireyler için yirmi dört saat sağlık hizmeti sunmakta, ayrıca psiko-sosyal destek hizmeti vermektedir. Yine bu bağlamda Van iline göç gerçekleştiren bireylerin şehre uyum sağlayabilmeleri ve toplum bilinci geliştirebilmelerine yönelik Van Büyükşehir Belediyesi tarafından eğitim seminerleri düzenlenmektedir. Ayrıca Van İl Göç İdaresi Müdürlüğü ile de görev alanına dahil olan konularla alakalı işbirliği içinde çalışmalar yürütölmektedir. Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan bireyler için belediye kanunlarında açıkça verilmiş bir yetkinin ve yasal düzenlemenin olmayışı belediyelerin bu alandaki faaliyetlerini kısıtlamaktadır. Bu bağlamda belediyelerin pratikte çok fazla alması gerekirken geri planda kalmaktadırlar. Yasal tanımlamadaki muğlaklık belediyelerin bu alanda faaliyet göstermesini kısıtlamaktadır. 5393 sayılı belediye kanununun 13. maddesinden hareketle Van Büyükşehir Belediyesi de Türk vatandaşı veya yabancı ayrımı yapmadan tüm bireylere imkanlar dahilinde hizmet sunmaya çalışmaktadır. Ancak mali kaynak sorununun da mevcudiyeti sebebiyle belediyenin bütçesi yeterli gelmemektedir. Bu nedenle sivil toplum kuruluşları göçmenlere yönelik önemli roller üstlenmektedirler. Sivil toplum kuruluşları bu göç eden bireylere barınma, eğitim, sağlık, danışmanlık gibi birçok alanda hizmet sunmaya çalışmaktadır. Bunlardan biri olan Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD), Türkiye'de yaşayan ve yardıma muhtaç göçmenlere destek olmak maksadıyla 1995 yılında Ankara ilinde kurulmuştur. 65 ilde hizmet veren derneğin Van ilinde de temsilciliği bulunmaktadır. Bu dernek göçmenlere ücretsiz bir şekilde sosyal ve hukuki danışmanlık hizmeti sunmakta, psiko-sosyal destek vermekte, dil engelini aşabilmeleri için tercüman desteği sağlamaktadır. Ayrıca göçmenlerin gıda ve barınmaya yönelik ihtiyaçlarını karşılamakta, göçmenlerin dilleri ve kültürlerinden kaynaklanan farklılıklar sebebiyle sağlık hizmetlerinden yararlanamamaları durumunda onlara gerekli yönlendirmeleri sağlamak ve buna yönelik gerekli eğitimler düzenlemek, sosyal açıdan uyum sağlayabilmeleri için çeşitli etkinlikler düzenlemek, göçmen çocukların eğitim hakkından yararlanabilmeleri için bilgilendirme yapma, göçmenlere karşı ortaya çıkabilecek ön yargıları kırmaya çalışarak farkındalık yaratma çalışmalarında bulunmak gibi faaliyetlerde bulunmaktadırlar (<https://sgdd.org.tr/>, 2022). SGDD-ASAM derneğinin asıl amacı danışmanlık yapmaktır buna ek olarak,

ihtiyacı olan bireylere gıda ve barınma yardımında bulunmak, gerektiğinde acil yardım kitleri ulaştırmak gibi çeşitli faaliyetleri vardır. Dernek bu kapsamda göçmenlere koruma, konaklama yardımı, sosyal uyum etkinlikleri, avukat aracılığı ile hukuki yönlendirme ve bu kişilerin haklarına nasıl erişebileceklerine yönelik danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Ayrıca dernek, bu alanda faaliyet gösteren diğer sivil toplum kuruluşlarıyla belirli aralıklarla bir araya gelerek toplantılar düzenlemekte ve bu toplantılarda yapılan faaliyetler ile yapılması gereken faaliyetler konuşulmaktadır. Bu kapsamda derneğin kaynakları veya farklı konularda gücünün yetmediği durumlarda İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfına (İKGV) yönlendirme yapmaktadır. Ayrıca edinilen bilgilere göre ASAM-SGDD valilikteki birçok il müdürlüğü ile işbirliği için faaliyetlerini yürütürken Van Büyükşehir Belediyesi ile herhangi bir aktif işbirliği bulunmamaktadır. Dernek kendilerine müracaat eden kişilere psikososyal danışmanlık hizmeti sunmakta, hukuki danışmanlık, sağlık ve üreme danışmanlığı yapmakta, eğitim faaliyetlerinde bulunmakta ve sosyal aktiviteler düzenlemektedir. İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), yine bu alana yönelik faaliyet gösteren bir sivil toplum kuruluşudur. Göç etmek zorunda kalan bireylere yönelik olarak 2001 yılından günümüze yasal danışmanlık hizmeti ve 2002 yılından günümüze de psikolojik olarak danışmanlık hizmeti sunan ilk sivil toplum kuruluşu olma özelliğine sahiptir (<https://www.ikgv.org/>, 2022). SGDD ve İKGV göçmenlere içinde buldukları süreçte iletişime geçmeleri gereken kurumlar, hukuki olarak sahip oldukları haklar, yardım almak için nerelere ulaşabilecekleri ve dil öğrenmek için başvuracakları yerler konusunda yönlendirmelerde bulunurlar. Ayrıca gidebilecekleri kurslar için Halk Eğitim Merkezleri ile iletişimlerinin sağlanması da bu iki sivil toplum kuruluşu aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Yılmaz ve Akkaya, 2019: 171-204). Göç eden bireyler çoğunlukla SGDD ile İKGV ile iletişime geçmekte ve öncelikli sorunlarının başında gelen dil öğrenmeye yönelik bu iki dernek aracılığı ile Halk Eğitim Merkezleri'ne yönlendirilmektedirler. Bunlara ek olarak İKGV, Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ile yakın temas halinde faaliyetler yürütmektedir. BMMYK, göç eden bireyler arasında ırk, din, cinsiyet, politik düşünce gibi alanlarda ayırım yapmadan ve tarafsız olacak şekilde kişilerin ihtiyaçlarına göre koruma ve yardım sağlamaktadır. Bu faaliyetleri arasında özellikle çocukların ihtiyaçlarını karşılama ile kadın haklarını yükseltme çabasına büyük önem vermektedir. İmkanlar dahilinde kadınların da iş hayatına dahil olabilmeleri için kurslar açmaktadır. Yine çalışma kapsamında Türk Kızılay da bu alanda faaliyet gösteren önemli bir sivil toplum kuruluşudur. Van ili sınırları içinde bulunan ve kayıt altında olan tüm göçmenler için dil, din, ırk ayırımı yapılmaksızın insani yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Türk Kızılay, İçişleri Bakanlığı'nın Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, AFAD vb. kurum ve kuruluşlar ile işbirliği ve koordinasyon içinde çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda Van ili sınırları içinde bulunan ve kayıt altında olan yardıma muhtaç göçmenler için acil yardımların yapılması, göçmenlerin uyum ve bütünleşmesine yönelik hizmetlerin sunulması, aynı ve nakdi yardımlarda bulunulması, psiko-sosyal destek, yönlendirme, savunuculuk ve koruyuculuk faaliyetlerinde bulunulması gibi hizmetler sunmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren ve yerel bir sivil toplum kuruluşu olan Van İşitme Engelliler ve Aileleri Derneği (VİED) göç eden bireylere yine

imkanları dahilinde birçok alanda hizmet sunmaktadır. Derneğin alışılmışın dışında bir ağ oluşturduğunu ve ihtiyaç sahibi olanlara yerli veya göçmen ayrımında bulunmaksızın destek sağladığını söylemek mümkündür. Dernek, Van ilinde bulunan engelli göçmen kadınlara hukuki destek sağlamakta, farklı alanlarda kurslar vermekte ve Türkçe dil eğitimi hizmeti sunmaktadır. Ayrıca göçmenlere galoş ve sabun yapma eğitimi gibi meslek edinme kursları da düzenlenmektedir. Toplumsal cinsiyet eğitimi de derneğin göçmenlere yönelik sunduğu hizmetler arasında bulunmaktadır. Bütün bunlara ek olarak VİED bünyesinde 6 ile 12 yaş grubu arasında bulunan göçmen çocuklar için de okuma ve yazma kursları da verilmektedir. Milli Eğitim Müdürlüğü ile işbirliği içinde yürütülen bu kurslar derneğin atölyelerinde sunulmaktadır. Dernek tarafından yapılan açıklamada eğitimlerde drama ve oyunlar aracılığı ile eğitimin eğlenceli bir ortamda sürdürüldüğü belirtilmiştir. Dernek, çalışmalarını Alman Uluslararası İşbirliği Kurumu (GİZ) ve Alman Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Bakanlığı (BMZ) tarafından sağlanan fonlar aracılığıyla yürütmektedir. Ayrıca dernekte verilen Türkçe okuma ve yazma kursları Millî Eğitim Bakanlığı ile imzalanan protokol ile gerçekleştirilmektedir. Yine göçmenlere yardım ve destek konusunda Van ilinde Umut Kervanı İnsani Yardım Vakfı da faaliyetlerde bulunmaktadır. Çeşitli sebeplerden dolayı yaşadıkları ülkeleri terk ederek Van'a yerleşen bireyler için öncelikle gıda yardımı ve yakacak yardımında bulunmaktadır. Dernek, yıl içinde düzenlemiş olduğu yardım kampanyaları ve kermeslerden elde etmiş olduğu gelirleri yardıma muhtaç olanlar için kullanmaktadır.

Demokratik bir yönetim olgusu açısından bakıldığında yerel yönetimlerin ve belediyelerin arasındaki en anlamlı işbirliği kente yönelik sorunların birlikte saptanarak yine birlikte çözüm geliştirmektir. Göç gibi bir olguda da hem sorunların tespitinde etmek hem de sorunların çözüme ulaştırılması noktasında bu iki aktörün işbirliği içinde hareket etmesinin sürecin daha iyi bir şekilde yönetilmesi açısından önemi açıkça görülmektedir.

SONUÇ

Çeşitli sebeplerle bireylerin ya da toplulukların buldukları yeri terk ederek başka bir yere yerleşme eylemlerinin adı olan göç, siyasal, sosyal veya mekânsal birçok sorunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'de göç sürecinin yönetimi ve göçmenlerin takibi ve yönetilmesi durumu Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne verilmiş olsa dahi göç eden bireylerin karşılaştıkları sorunlarla bizzat muhatap olan aktörler yerel yönetimlerdir. Yapılan bu çalışmada göç yönetim sürecinin en önemli aktörleri arasında bulunan yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği üzerinde durulmuştur. Göç eden bireylerin uyumları, eğitimleri, sağlıkları, acil ihtiyaçları, barınmaları gibi konularda bu aktörlerin üstlendikleri roller vurgulanmaya çalışılmıştır. Belediyelere mevzuatta göç yönetimine ilişkin açıkça yetki verilmemesi durumu belediyelerin yetkilerini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle belediyeler farklı sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yaparak süreci yönetmeye çalışmaktadır. Türkiye'de bulunan yerel yönetimlerin göç sürecini daha iyi bir şekilde yönetilebilmesi için önünde bulunan yasal engellerin kaldırılması gerekmektedir. Bu alanda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının da yerel yönetimler tarafından maddi olarak desteklenmesi sürecin yönetiminde avantaj

sağlayacaktır. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları bir araya gelerek göçmenlerin eksikliklerini, ihtiyaçlarını tespit ederek birlikte proje üretimleri gerçekleştirmelidirler.

Çalışma kapsamında Van ilindeki süreç incelendiğinde Van Büyükşehir Belediyesinin imkanlar dahilinde yardıma muhtaç göçmenlere ayni ve nakdi yardımlarda bulunduğu ancak buna yönelik açık bir hükmün bulunmamasından dolayı zorlandığı dikkat çekmektedir. Çoğu sivil toplum kuruluşunun belediyeden bağımsız bir şekilde hayırseverlik adı altında faaliyetler yürüttüğü görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini bu şekilde gerçekleştirmesinin boyutu değiştirilerek yerel yönetimlerin destek ve yönlendirmesiyle kurumsal bir yapı halini alarak çalışmalarda bulunması gerekmektedir. Van ilindeki Göç İdaresi kurumlar arasında koordinasyonu sağlama görevini çok da iyi bir şekilde yerine getirememektedir. Bu nedenle göçle ilgili faaliyetler yürütmeye çalışan STK'lar arasındaki diyalog bağları zayıf kalmıştır. Daha demokratik, çoğulcu ve katılımcı bir yerel yönetim yapısı için sivil toplum kuruluşlarının yönetim sürecine dahil edilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Göçmenlerin yasal statülerini baz almaksızın temel sağlık hizmetlerine ve zorunlu eğitime erişimlerinin önü açılmalıdır. Yerel yönetimlerin göçmenlere yönelik faaliyette bulunabilmeleri ve politikalar geliştirebilmeleri için yasal mevzuatta değişiklikler yapılmalıdır. Belediyeler için genel bütçe gelirlerinden ayrılan pay ilde bulunan kayıtlı göçmenleri de nüfusa dahil ederek nüfusun büyüklüğüyle orantılı olacak şekilde olmalıdır. Belediyeler ile sivil toplum kuruluşları arasında ortak projelerin geliştirilebilmesi için kolaylaştırıcı birtakım düzenlemelere yer verilmelidir. Uluslararası kurumların göçmenler için sağladığı fonlardan yerel yönetimlerin de yararlanması sağlanmalıdır. Ayrıca yerel yönetimler kendi bünyelerinde göçmenler için özel birimler oluşturarak bu bireylerin hizmetlere ulaşımı noktasında kolaylık sağlayabilirler.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri. 3. *Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, (s. 271-281). Eskişehir.
- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akıncı, B., Nergiz, A., & Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akman, K. (2018). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimler ve STK İşbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de Göç Yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 579-604.
- Apak, H. (2016). Uluslararası Sivil Toplum: Suriyeli Göçmen STK'lar. *Genç Akademisyenler Sempozyumu 1* (s. 274-282). Mardin : Kadim Akademi.

- Ardahan, F. (2010). Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkin Yönetimi İçin Stratejik İşbirliği ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Suna-İnan Kıraç Antalya Eğitim Parkı Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 210-233.
- Ateş, K. (2020). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü. *Iğdır Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (5), 23-40.
- Babaoğlu, C. (2015). Kamu Politikası Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. M. Yıldız, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* (s. 166-187). Ankara: Adres Yayınları.
- Bahçeci, H. I., & Uzun, Ş. (2017). Türkiye'de Uluslararası Göç ve Yerel Politika. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(Özel Sayı 4), 1-17.
- Biehl, K. (2012). Örnek Vaka Analizi: İstanbul. A. İçduygu içinde, *Kentler ve Göç* (s. 73-112). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cebeci, M. (2015). Sosyolojik Açından Göç ve Göçmenlerin Sosyal Kültürel Entegrasyonları: Kavramsal Bir Çalışma. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (s. 135-158). İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9), 1-40.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(1), 175-204.
- Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum*, 5(9), 9-22.
- Erdoğan, M. M. (2017). "Kopuş"tan "Uyum"a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği. *Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları*, 30-44.
- Erdoğan, M. M., Karapınar, Y. D., & Aydın, D. (2013). Türkiye'nin Göç Politikası. M. Yıldız, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* (s. 422-465). Ankara: Adres Yayınları.
- Kahraman, S., Tanyıcı, Ş., & Kutlu, Ö. (2019). Türkiye'de Yerel Yönetimler ve Yabancı Göçmenler. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(10), 44-67.
- Koşar, M. A. (2021). Van'da Mültecilere Yönelik Hak İhlalleri. İstanbul: *Eşitlik Çalışmaları Derneği*.
- Müdürlüğü, G. İ. (2017). Türkiye Göç Raporu. Ankara: *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları*.
- Öz, M. (2022). Göç Alanında Sivil Toplum Profesyonelleri. Ankara: *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Özgüzel, S., Çakır, C., & Çetintürk, V. E. (2017). *Mültecilerin Uyum Sorununda Yerel Yönetimler; Hollanda Örneğinden Alınabilecek Dersler. Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* (s. 1260-1276). Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Göç Yönetimi Politikalarının Şekillenmesinde Yerel Yönetimler ve STK'lar Arasındaki İşbirliğinin Etkisi:Van İli Özelinde Bir Analiz

- Özmete, E., & Özdemir, E. A. (2018). Göç: Transnasyonalizm ve Transnasyonal Sosyal Hizmet. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü Yayını*, 29(1), 173-207.
- Sobacı, M. Z. (2015). *Politika Ağları: Aktörler Arası İlişkiler Üzerinden Kamu Politikasını Anlamak*. M. Yıldız, & M. Z. Sobacı içinde, *Kamu Politikası Kuram ve Uygulama* (s. 130-165). Ankara: Adres Yayınları.
- Şeker, G., Sirkeci, İ., & Arslan, Ç. (2014). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *İnsan Hakları Yıllığı*, 32, 107-129.
- Yıldız, S., & Özservet, Y. Ç. (2016). *Türkiye Göç Politikalarının Entegrasyon ve Yerel Yönetimler Açısından İncelenmesi*. Ankara: Efil Yayıncılık.
- Yılmaz, Z., & Akkaya, A. Y. (2019). Yerelin Sivil Toplumla İlişkisi Üzerine Bir Tartışma: Van İli Örneği. Z. Taştan, M. Z. Duman, & G. Yılmaz içinde, *Sosyal Bilimlerde Akademik Araştırmalar* (s. 171-204). İstanbul: Hiperlink Yayınları.